

Неоготика в Києві: Костел Святого Миколая -найвідоміший символ, що уособлює його європейську ідентичність

Камілла Зекеряєва, студентка,¹ (ORCID:0009-0008-8415-0378)

¹ Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

АНОТАЦІЯ

У роботі розглядається Костел Святого Миколая в Києві як один із яскравих прикладів неоготичного стилю в архітектурі початку ХХ століття. Аналізуються архітектурні особливості споруди, її художнє оформлення, а також контекст побудови у соціальному та історичному просторі міста. Неоготика розглядається не лише як естетичне явище, а як відображення глибших європейських тенденцій у київській культурі цього періоду

Ключові слова: неоготика, Костел Святого Миколая, Київ, архітектура ХХ століття, Владислав Городецький, стильова еволюція, історія міста.

1. ВСТУП

На межі ХІХ і ХХ століть Київ стрімко розвивався як економічний, адміністративний та культурний центр південно-західної частини Російської імперії. У місті зростала кількість навчальних закладів, промислових підприємств і громадських організацій, що сприяло розширенню соціальної структури населення. Одним з проявів цих змін стала поява нових сакральних об'єктів, які не лише обслуговували релігійні потреби різних громад, а й стали важливими архітектурними домінантами міста. Костел Святого Миколая був збудований для католицької громади Києва, яка на той час значно зросла, особливо за рахунок польського населення. Створення другого католицького храму в місті, після костелу Олександра, стало підтвердженням як чисельності громади, так і її впливовості. У цьому контексті костел набув значення не лише сакрального простору, а й візуального символу присутності західноєвропейської культури в православному Києві.

2. МЕТА

Метою даної наукової роботи є вивчення архітектурних, історичних та культурних аспектів Костелу Святого Миколая як зразка неоготичного стилю в міському середовищі Києва початку ХХ століття [1]. Дослідження має на меті виявити значення костелу в історичному контексті, охарактеризувати його художнє оформлення, просторову композицію та вплив на міську архітектуру.

3. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ НЕОГОТИКИ В КИЄВІ

Населення міста Київ наприкінці ХІХ століття швидко зростало – від 250 тисяч у 1870-х до понад 450 тисяч на початку ХХ століття.

Місто було багатонаціональним: тут жили українці, поляки, росіяни, євреї, німці, караїми. Відповідно, у міському просторі з'являлися культові споруди різних конфесій: православні церкви, синагоги, католицькі костели.

У Західній Європі неоготика вже понад півстоліття користувалася популярністю. Вона символізувала не лише повернення до середньовічних традицій, але й нове прочитання духовності в умовах індустріального суспільства.

У Києві вибір неоготики для костелу був цілком логічним: католицька громада прагнула мати храм, який нагадував би собори Кракова, Праги чи Відня.

Городецький був одним із найталановитіших київських архітекторів кінця ХІХ – початку ХХ ст. Він здобув освіту в Петербурзькій академії мистецтв, але більшість життя й творчості пов'язав із Києвом. Його називають «київським Гауді» за сміливість у використанні нових матеріалів і незвичайні архітектурні рішення.

Потреба у будівництві нового римо-католицького храму в Києві виникла у 1890-х роках. Католицька громада міста, яка складалася переважно з поляків, німців і литовців, виявила бажання створити храм, що відповідав би їхній релігійній традиції та мав би архітектурне обличчя, близьке до західноєвропейських стандартів. Ініціатором будівництва виступило Київське римо-католицьке духовенство, а фінансування забезпечувалося пожертвами парафіян. У 1898 році було організовано конкурс на проєкт нового костелу, переможцем якого став молодий архітектор Владислав Городецький – на той час вже знаний творець вишуканих міських вілл і громадських споруд. Спорудження костелу почалося в 1899 році і завершилося у 1909 році. Художнє оформлення здійснив італійський скульптор Еліо Саля [2].

Рисунок 1.

4. АРХІТЕКТУРА І СТИЛЬ

Костел Святого Миколая – це яскравий приклад неоготики, що втілює класичні елементи готичного стилю: стрілчасті арки, вертикальні пінаклі, розетки, вітражі, хрещате склепіння. Фасад прикрашають дві симетричні вежі висотою близько 60 метрів, які стали візуальною

домінантою навколишньої забудови. Внутрішній простір відзначається вражаючою вертикальністю та просторовою організацією [3]. Головна нава підтримується аркадними колонами, що утворюють елегантний ритм і забезпечують високу акустику – це стало важливим фактором для подальшого використання костелу як органної зали. Інноваційною для Києва стала технологія фундаменту: через слабкі ґрунти було застосовано бетонні палі, що стало новаторським підходом для того часу.

Фасад: дві вежі-шпилі височать над містом і створюють сильний вертикальний ритм.

Планування: базилікальний тип із трьома нефами, що відповідає традиціям європейських соборів.

Матеріал: бетон, який на той час був інновацією, забезпечив можливість формувати складні декоративні деталі.

Інтер'єри: високі склепіння, вітражі, вівтар у неоготичному стилі, чудова акустика, що робить храм ідеальним для музики.

Костел став одним із перших прикладів системного застосування бетону в монументальній архітектурі України.

5. ПОДАЛЬША ДОЛЯ КОСТЕЛУ

1917–1930-ті роки 1917–1930-ті роки 1917–1930-ті роки – після революції костел закрили. Деякі скульптури й вітражі було знищено.

У 1930-х роках, у період радянської секуляризації, храм було закрито, а все церковне майно конфісковано[4].

1938 рік – споруду пристосували під господарські потреби, інтер'єри значно постраждали.

Після революції костел закрили. Деякі скульптури й вітражі було знищено.

1980-ті роки – відбулася реставрація: споруду переобладнали для концертів органної музики. Це фактично врятувало пам'ятку від руйнації.

Після 1991 року – храм повернувся католицькій громаді, але залишився і важливим культурним центром.

Таким чином, костел став унікальним простором подвійної функції – сакральної та мистецької.

З 1980-х – як Будинок органної та камерної музики. У 2001 році частково відновлено богослужіння, але суперечки щодо повного повернення будівлі громаді тривають і досі. Таким чином, історія костелу – це не лише історія архітектури, а й символічне відображення зміни режимів, світоглядів і культурних орієнтирів у Києві.

6. ВИСНОВОК

Київ завжди був містом, де перепліталися різні культурні впливи. Середньовічні храми, барокові монастирі, класицистичні будівлі та модерністські споруди створюють багатоголосий архітектурний ландшафт. Особливо інтенсивно цей процес відбувався наприкінці XIX – на початку XX століття, коли місто почало перетворюватися на важливий економічний і культурний центр Російської імперії.

Саме тоді Київ відкрився для європейських архітектурних стилів. Одним із них стала неоготика – стиль, який асоціювався з величчю середньовічної Європи, духовним піднесенням і романтизмом.

Костел Святого Миколая – найвиразніший приклад неоготики в Києві, унікальний не лише для української, але й для східноєвропейської архітектури. Костел Святого Миколая – архітектурна перлина Києва, що демонструє

адаптацію європейського неоготичного стилю до місцевих умов і контексту[5]. Його поява свідчить про відкритість міста до культурної різноманітності, а архітектура відображає як художні, так і технічні досягнення свого часу. Незважаючи на драматичні зміни в історії, костел зберіг свою символічну вагу в урбаністичному та культурному ландшафті Києва.

Неоготика поза костелом у Києві.

Хоча костел Святого Миколая – центральний приклад, неоготика проявилася й в інших спорудах:

Караїмська кенаса (1898–1902) – еkleктична споруда з готичними елементами в декорі.

Будинок Городецького («Будинок з химерами», 1901–1903) – належить до модерну, але містить готичні мотиви в деталях фасаду.

Приватні особняки початку XX століття на Печерську та Липках часто прикрашалися декоративними башточками й загостреними віконними арками.

Ці приклади свідчать, що неоготика в Києві не була випадковою модою, а стала частиною ширшого архітектурного процесу.

Символіка та культурне значення. Неоготика у Києві мала кілька важливих значень:

Духовне: символ прагнення до вищих ідеалів, що відображалося у вертикальності форм.

Культурне: інтеграція Києва в європейський культурний простір.

Соціальне: демонстрація присутності католицької громади, яка відігравала значну роль у міському житті.

Мистецьке: приклад гармонійного поєднання архітектури та музики – адже саме у цьому храмі органна музика набула нового звучання.

Неоготика в Києві – це явище, що поєднало європейську традицію і місцеву специфіку. Вона не лише надала місту нові архітектурні форми, а й відобразила соціальні та культурні процеси початку XX століття.

Костел Святого Миколая став найвиразнішим утіленням цих тенденцій: він поєднує новаторство (бетонні конструкції), символізм (двошпильний фасад) та універсальність (функція храму і концертного залу).

Сьогодні він є не лише сакральною спорудою, а й одним із найвідоміших символів Києва, що уособлює його європейську ідентичність.

Список літератури:

1. Lambe, T. W. *The structure of compacted clay*. Journal of the Soil Mechanics and Foundation Engineering Division ASCE, 1958. 184, 1–34.
2. Parker, J. *Principles of scientific research* (7th ed.). London: Editorial. 2017. 301 p.
3. Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника. НАНУ. Ф.1. Оп.1. Спр. 78. Арк. 1–7.
4. Skochko, V. I., & Ploskyi, V. O. Morphogenesis and adjustment of flat rod structures. *USEFUL Online Scientific Journal*, 2018. 2(2), 8–26. URL: <https://doi.org/10.32557/useful-2-2-2018-0002>
5. Даценко, Г. В. Парадигми та паралелі системи внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту. *Глобалізаційні виклики розвитку національних економік: тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 19 жовт. 2021 р., Київ, 2021. С. 217–221.

¹ Робота виконана під керівництвом к. і. н., доц. Інни Ярошук